

Landbruget i Landskabet er støttet af Landdistriktsmidler og Region Nordjylland.

Både kommuner, landbrug og natur vil vinde med større kommunal frihed

Alle interesser i det åbne land kan få gevinst af tidlig dialog og fleksibilitet i planlægningen, når et landbrug ønsker markante udvidelser. Problemet er bare, at den statslige regulering levner for få frihedsgrader til landmanden, borgerne og kommunen. Den stramme regulering er tænkt til at være til gavn for naturen, men resultatet er ofte det modsatte.

Af Knud Suhr, miljømedarbejder, Hjørring Kommune
og Jesper Hansen, teamleder, Jammerbugt Kommune

Både kommuner og landmænd har begrænsede handlemuligheder, når det gælder planlægning i det åbne land. Miljøreguleringen og naturreguleringen er så centralt fastlagt, at der reelt ikke er noget råderum for alternative løsninger og helhedsvurdering/helhedstænkning.

Resultatet er ofte, at de planløsninger, der er mulige, hverken er optimale for landmanden, naturen, naboer eller andre interessenter. Hvorimod det med mere fleksible rammer for kommunal planlægning ville kunne lade sig gøre at finde løsninger, der kom alle parter til gode.

Det har vi blandt andet set i projektet Landbruget i Landskabet. Her arbejdede to kommuner (Hjørring og Norddjurs), de lokale landboforeninger, forskere ved Aalborg og Aarhus Universiteter samt Seges (det tidligere Videncentret for Landbrug) i to år sammen om at udfordre lovgivning og praksis for planlægning i det åbne land. Projektets overordnede mål var at udvikle en ny planlægningsmetode, som i højere grad kan styrke den lokale dialog og få forskellige interesser til at spille sammen.

Vidt forskellige opgaver

I dag har kommunerne ansvar for en række opgaver i det åbne land, og de skal afbalancere mange forskellige ønsker og hensyn med hinanden.

På miljø- og naturområdet kan nævnes:

- Beskyttelse og evt. pleje af søer og naturområder
- Bidrage til Naturplan Danmark (en sammenhængende natur, høj biodiversitet)
- Vedligeholdelse af offentlige vandløb og genopretning i h.h.t. Vandplanen
- Beskyttelse af særligt vigtige grundvandsområder via indsatsplaner
- Skovrejsning
- Klimatilpasninger
- Begrænsning af CO₂-udledning
- Resurseudnyttelsen (resursestrategien/affaldsplanen)

Nogle gange er der direkte modsætninger mellem målene for områderne. Hvordan får man for eksempel en sammenhængende natur med høj biodiversitet, når en stor del af kommunens flere tusinde naturområder (§3-områder) ejes af landmændene, som også ejer en stor del af den jord, den sammenhængende natur skal ligge på? Og når naturbeskyttelsesloven fastslår, at intet §3-område må nedlægges eller forringes?

På de præmisser er det jo i praksis umuligt at indgå frivillige aftaler med en landmand om at etablere en korridor mellem f.eks. to skovområder eller mellem to vådområder. Det ville være ulig meget nemmere at få landmanden med på at lave sådan en korridor, hvis han til gengæld fik lov til f.eks. at nedlægge et isoleret vandhul eller pløje et hjørne af en eng med lav naturværdi op.

Ønskes: Ret til helhedsvurdering

Dertil kommer, at kommunen også har opgaver og ansvar i det åbne land, der mere handler om at gøre kommunen til et attraktivt sted at bo og drive virksomhed. F.eks. sørge for sikker trafik uden gener for borgerne, skabe og vedligeholde rekreative områder og fremme af turismen.

Endelig er det også den væsentlige brik i spillet, at kommunerne i disse år bevæger sig mere og mere i retning af dialog med borgerne, borgerinddragelse og medproduktion. Et af udtrykkene for det er, at borgerne opfordres til mere eller mindre at overtage en del af de opgaver og det ansvar, der førhen udelukkende lå hos kommunen. F.eks. vedligeholdelse af legepladser, stier og naturområder.

Det ville være ønskeligt, hvis kommunen i højere grad måtte foretage en helhedsvurdering og en afvejning af landmandens, borgernes og kommunens ønsker i samspil med nationale mål på forskellige områder. Det måtte så indebære, at der måtte slækkes på nogle krav/mål for at kunne føre andre gode mål eller ønsker ud i livet.

At landmanden f.eks. fik lov til at belaste fjorden lidt mere end "lovligt", mod at han til gengæld lader nogle af sine arealer indgå et lokalt naturprojekt. Eller at landmanden får lov at nedlægge et §3-område mod at han til gengæld bidrager med arealer til Naturplan Danmark. Eller at han indgår i en aftale om levere biogas til landsbyen mod at få lov til at overskride den beregnede lugtgeneafstand.

Den type aftaler eller handler kan ikke lade sig gøre i dag. Miljølovgivningen, naturbeskyttelseslovgivningen, planloven m.v. er hver for sig så stive, at mulighederne for den slags helhedsvurdering og alternative løsninger er udelukket.

Brug for nytænkning

Er det utopi at der åbnes op for helhedsløsninger? Måske, men der er af mange grunde hårdt brug for, at der tænkes nyt og på tværs ude i kommunerne.

Det er fornuftigt, at der er nogle centralt fastsatte niveauer for beskyttelsen af de store søer, fjord, hav og grundvand samt af de værdifulde naturområder. Men vi bliver nødt til at finde ud af, hvordan vi opnår en rimelig ensartet regulering ud fra fornuftige nationale fællesmål, hvor der samtidig er et vist råderum for nytænkning og lokale initiativer, der giver tydelig værdi for mennesker. Man kan endog forestille sig, at det under særlige omstændigheder skal være muligt at fravige de centralt fastlagte niveauer, hvis det samlet set giver den bedste helhedsløsning, også for miljø og natur.

Dybest set handler det nok om tillid – tillid mellem stat og kommuner.

Seks lokale eksperimenter

I projektet "Landbruget i Landskabet" blev der eksperimenteret med at bringe interessenterne sammen i seks lokalområder omkring seks landbrugsbedrifter. Udgangspunktet var ejernes visioner og ideer for udviklingen af bedriften. Dvs. at mødet fandt sted på et meget tidligt tidspunkt i bedriftens planlægningsfase.

Eksperimenterne bekræftede til fulde

- At en tidlig inddragelse af naboer, naturbeskyttelsesfolk og andre interessenter betyder bedre lytning og konstruktiv deltagelse i processen.
- Deltagerne får en større indsigt og en gensidig større forståelse.
- At der opstår nye spændende forslag til projekter og til samarbejde på tværs i lokalområdet.
- At det er vigtigt at opbygge og styrke relationerne i lokalområdet, dels for fredens skyld, dels for at nye initiativer til fælles gavn skal have en chance.

Det siger sig selv, at landmanden som følge af processen får en større grad af accept /goodwill i området. Især hvis borgerne oplever, at landmanden også bidrager til fællesskabet på den ene eller anden måde. Samtidig får landmanden også ideer, inspiration og øget motivation til at tænke det lokale samfunds og naturens interesser ind i hans planlægning. Han bliver mere opmærksom på mulige win-win løsninger, der ikke kun er til gavn for hans egen bedrift.

Alt i alt har Landbruget i Landskabet demonstreret, at der er stor vilje i lokalområderne til at finde løsninger på udfordringerne omkring store husdyrbrug. Og at der er masser af gode ideer til lokale aktiviteter, der kan samle mennesker og give et bidrag til livskvaliteten. Men ofte spænder lovgivningen ben for lokale konsensus-løsninger.